

Explaining the Conceptual Framework of the Dimensions and Components of the Self-Confidence Curriculum and Analyzing its Position in the Upstream Documents in Education

[DOI: 10.22070/tr.2025.18918.1572](https://doi.org/10.22070/tr.2025.18918.1572)

Adibeh Ghorbani Soltanieh¹, Mohsen dibaei saber^{*2}

1. Master's student, Department of Educational Sciences, Shahed University of Tehran.
Email: adibeh79@gmail.com
2. Ph.D., Associate Professor and Member of the Academic Staff of the Department of Educational Sciences of Shahed University. (Corresponding Author)
Email: m.dibaei1359@gmail.com

Received on: 09/03/2024

Revised on: 03/10/2024

Accepted on: 20/04/2024

Research
Article

Vol. 22, No. 2, Serial 42

Autumn & Winter

2025-26

pp: 89-104

Abstract

Aim and introduction: The curriculum should address the daily challenges of society and prepare students to face the social and cultural issues. In addition, to meet the society needs, a successful curriculum also addresses the psychological and cognitive needs of students. A successful curriculum makes students more confident about themselves, their abilities, and their inner talents, which ultimately leads to increase self-confidence in students. The current research was conducted with the aim of explaining the conceptual framework of the dimensions and components of self-confidence curriculum and analyzing its position in the upper documents of the education system. The present study aimed to analyze the content of upstream documents of the Iranian education system based on the level of attention paid to self-confidence curriculum components. It should be noted that most of the research conducted in the field of self-confidence has studied this issue as a variable and in relation to other variables such as academic progress, social skills, etc. - not as a curriculum. This is while this study has studied this issue as a curriculum framework and by identifying its dimensions and components, it tries to determine the level of authority of upstream documents as a roadmap and compass for the educational system in general, and for textbooks in encouraging and creating self-confidence in students.

Methodology: In this research, for the descriptive and quantitative studies, document analysis and content analysis are applied. The statistical population is the four upstream documents of Iran's education system; According to the nature of the subject, the whole population was investigated without sampling. The researcher has developed the tools for measuring the questionnaire and the content analysis list. Documentary data were analyzed qualitatively and content analysis data using descriptive indices in Shannon's entropy analytical process.

Finding: The research results showed:

1. The conceptual framework of the self-confidence curriculum can be categorized into three components: Cognition, Individual skill, and Interpersonal skill, which each is also divided into several sub-components.

The following is an explanation of each dimension:

- ❖ Cognition dimension: Cognition includes the mental process of acquiring knowledge and understanding through the senses, experience, and thought. Cognition is achieved through various methods such as formal education and informal education methods. Cognition consists of three subcomponents: knowledge, attitude, and action.
- ❖ Personal skill dimension: Personal skills, also called soft skills, are individual

Received on: 09/03/2024

Revised on: 03/10/2024

Accepted on: 20/04/2024

**Research
Article**

Vol. 22, No. 2, Serial 42

Autumn & Winter

2025-26

pp: 89-104

characteristics or traits that are related to social interaction in various ways. This dimension consists of two subcomponents: self-awareness and self-management.

- ❖ Interpersonal skill dimension: The skill that an individual needs when entering society and interacting with others is called interpersonal skill, which is considered one of the most important skills in human life. This component consists of two other subcomponents: interpersonal awareness and management. Learning this skill changes an individual's attitude towards life, develops positive social behaviors, and reduces the tendency to destructive behaviors. This has led the World Health Organization to place great emphasis on teaching interpersonal skills in childhood. Gaining peace in life, establishing healthy and effective social relationships with others, increasing motivation and improving mental health, increasing self-esteem and self-confidence, adaptability and controlling emotions are among the most important results that can be achieved as a result of acquiring interpersonal skills.
  - ❖ Each component of the self-confidence curriculum is made up of different sub-components. For example, the cognition component is made up of the sub-components of knowledge, attitude, and action.
  - ❖ The personal skill component is made up of sub-components such as self-awareness and self-management. This dimension of self-confidence refers to the internal dimension of self-confidence.
  - ❖ The third component identified in this study is the interpersonal skill component. This component is made up of sub-components such as alterity and interpersonal management. This section of the research findings introduces the external dimension of self-confidence
2. The amount of attention paid to the components of the self-confidence curriculum in the upstream documents of education is different, so that the most emphasis is on the cognitive component and the least emphasis is on the interpersonal skill component.
  3. Among the examined documents, the highest importance coefficient was related to the National Curriculum document (093/) and the lowest was related to Iran's vision document of 1404 (2025)(053/0).

Discussion and Conclusions: In general, according to the results of the research, it can be concluded that theoretically, the components of the self-confident curriculum do not receive acceptable attention in upstream documents. Considering that these documents are the roadmap and compass of the educational system, and the curricula - especially textbooks - are developed based on these upstream documents, the following suggestions are made:

First, educational policymakers and curriculum planners should pay more attention to the less-considered components as the missing link in future editions of upstream documents.

Secondly, it is necessary to determine through a content review whether the emphasis of upstream documents on the components of the self-confident curriculum have also been considered in textbooks. Perhaps the weak performance of students in the curricula is due to the low position of the components of the self-confident curriculum in textbooks.

Thirdly, through a survey study, the level of attention paid to these components in curriculum implementation systems, such as teacher educational activities in the classroom and in interaction with students, should be examined.

Keywords: Content Analysis, Self-confidence curriculum, Upstream documents of education.

تبیین چهارچوب مفهومی ابعاد و مؤلفه‌های برنامه‌دستی خودباورانه و تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی آموزش و پرورش

DOI: 10.22070/tr.2025.18918.1572

ادیبه قربانی سلطانیه^۱، محسن دیبایی صابر^{۲*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

Email: adibeh79@gmail.com

۲. دانشیار، عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: m.dibaei1359@gmail.com

چکیده

خودباوری انتخاب، انگیزش، تلاش و پشتکار دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. براین اساس، لزوم توجه به خودباوری و مؤلفه‌های آن در برنامه‌دستی مدارس از اهمیت زیادی برخوردار است. پژوهش حاضر با هدف تبیین چهارچوب مفهومی ابعاد و مؤلفه‌های برنامه‌دستی خودباورانه و تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش انجام شد. پژوهش حاضر به شیوه توصیفی شامل تحلیل اسنادی و نیز تحلیل محتوا کمی است. جامعه پژوهش نیز چهار سند بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران است. با توجه به ماهیت موضوع از نمونه‌گیری صرف نظر و کل جامعه بررسی شد. ابزارهای گردآوری فرم فیش برداری و سیاهه تحلیل محتوای محقق ساخته است. داده‌های اسنادی به شیوه کیفی و داده‌های تحلیل محتوا با استفاده از شاخص‌های توصیفی در فرایند تحلیلی آنتروپی شانون بررسی شد. نتایج پژوهش نشان داد که ۱. چهارچوب مفهومی برنامه‌دستی خودباورانه را می‌توان در سه مؤلفه شناخت، مهارت فردی و مهارت بین فردی دسته‌بندی کرد. هر کدام از این مؤلفه‌ها نیز به چندین خرده‌مؤلفه تقسیم می‌شود. مؤلفه شناخت شامل سه خرده‌مؤلفه دانش، نگرش و کنش و مؤلفه مهارت فردی شامل دو مؤلفه خودآگاهی و مدیریت خود و مؤلفه مهارت بین فردی شامل دو خرده‌مؤلفه دگرآگاهی و مدیریت بین فردی است. هر کدام از این خرده‌مؤلفه‌ها نیز از شاخص‌های مختلفی تشکیل شده است. ۲. میزان توجه به مؤلفه‌های برنامه‌دستی خودباورانه در اسناد بالادستی متفاوت است؛ به طوری که بیشترین تأکید بر مؤلفه شناخت و کمترین تأکید بر مؤلفه مهارت بین فردی بوده است. ۳. در بین اسناد بررسی شده بیشترین ضریب اهمیت مربوط به سند برنامه‌دستی ملی (۱۳۹۳) و کمترین آن مربوط به سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ (۱۳۹۳) بوده است. براین اساس، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران آموزشی و برنامه‌ریزان درسی در ویراست‌های آتی اسناد بالادستی به مؤلفه‌های کمتر توجه شده برنامه‌دستی خودباورانه، عنایت بیشتری داشته باشند.

واژگان کلیدی: اسناد بالادستی، برنامه‌دستی خودباورانه، تحلیل محتوا.

نشریه علمی
پژوهشی‌های
آموزش و یادگیری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۹

تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۳/۰۷/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۳۱

مقاله پژوهشی

Journal of
Training & Learning
Researches
Vol. 22, No. 2, Serial 42
Autumn & Winter
2025-26

دوره ۲۲، شماره ۲، پیاپی ۴۲
پاییز و زمستان ۱۴۰۴
ص: ۱۰۴-۸۹

مقدمه

کوشش و نوع راهبردهای شناختی مورد استفاده در دانش‌آموزان و... اثر بگذارد [۱۱]. براین اساس، صاحب نظران این حوزه، خودباوری را یکی از عوامل زمینه‌ای و فردی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌دانند [۱۲]، [۱۳] و [۱۴] و بسیاری از آنان از قبیل بولیوار و همکاران^۱ [۱۵] و آمپونتولاس و همکاران^۲ [۱۶] معتقدند که خودباوری به‌طور مستقیم انتخاب، انگیزش، تلاش و پشتکار را نیز تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و بیکتاش و یاردیمیسی^۳ [۱۷] و چان و همکاران^۴ [۱۸] در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیده‌اند که افراد خودباور معمولاً نتایج مثبت و موفقیت‌آمیز و افراد ناخودباور عملکرد ضعیف و نتایج منفی به بار می‌آورند. براین اساس، لزوم توجه به خودباوری و مؤلفه‌های آن در برنامه درسی مدارس مورد تأکید بسیاری از نظام‌های آموزشی قرار گرفته است. با توجه به اینکه در افق ۱۴۰۴ یکی از ویژگی‌های مدارس موفق، تأکید بر خودباوری ذکر شده است و این مفهوم در مبانی اسلامی نیز مورد تأکید فروان قرار گرفته است، متأسفانه عملکرد دانش‌آموزان حکایت از ضعف خودباوری دانش‌آموزان ایرانی دارد. برای نمونه، نتایج حاصل از آزمون‌های بین‌المللی تیمز و پرلز نشان‌دهنده عملکرد ضعیف دانش‌آموزان کشورمان در درس‌های علوم و ریاضی نسبت به دانش‌آموزان سایر کشورهاست. در تیمز ۲۰۱۵ از بین ۵۷ کشور، ایران جزو هشت کشور ضعیف‌تر در ریاضیات پایه چهارم بوده است [۱۹]. بسیاری از صاحب‌نظران و متخصصان یکی از عوامل این عملکرد ضعیف را ضعف خودباوری در دانش‌آموزان ایرانی می‌دانند [۲۰]. علاوه بر این، حجم زیاد مطالب درسی، روش‌های سنتی تدریس، کافی نبودن مدت‌زمان تعیین‌شده برای تدریس براساس محتوا، اشکالات موجود در حل مثال‌ها و متن کتاب و ناتوانی دانش‌آموزان در حل مسائل از عواملی است که انگیزه و خودباوری دانش

نظام تعلیم و تربیت یکی از گسترده‌ترین نظام‌ها در هر جامعه‌ای است که آتیه آن جامعه را تعیین می‌کند. یکی از ابزارهای مهم نظام تعلیم و تربیت برای تحقق این امر مهم، برنامه درسی است. برنامه درسی از جمله عوامل و عناصری است که در تحقق بخشیدن به هدف‌های آموزشی و یادگیری تأثیر بسزایی دارد؛ از این حیث آن را قلب نظام آموزشی به‌شمار می‌آورند [۱]. برنامه درسی باید چالش‌های روزمره جامعه را در نظر بگیرد و به آماده کردن دانش‌آموزان برای رویارویی با مسائل اجتماعی و فرهنگی آن جامعه بپردازد. علاوه بر تطابق با نیازهای جامعه، هر برنامه درسی موفق پاسخ‌گوی نیازهای روانی و شناختی دانش‌آموزان نیز هست. برنامه درسی موفق باعث می‌شود که دانش‌آموزان به توانایی‌ها و استعدادهای درونی‌شان مطمئن‌تر شوند که این امر در نهایت، به افزایش خودباوری در دانش‌آموزان می‌انجامد [۲]، [۳]. به همین منظور، امروزه خودباوری دانش‌آموزان و تقویت و تأکید بر آن از طریق برنامه‌های درسی مورد توجه و تأکید تمامی نظام‌های آموزش و پرورش قرار گرفته است. خودباوری عبارت است از «انتظارات عملکرد افراد و ارزیابی‌های خود از توانایی و عملکردهای تکمیل‌شده» [۴]، [۵]. همچنین، می‌توان آن را به‌عنوان «اعتماد به توانایی خود» [۶]، [۷] و «خودپنداره توانایی‌ها» تعریف کرد [۸]. ناتانیل براندن، روان‌شناس کانادایی آمریکایی که عمده مطالعات او در حوزه خودباوری و آموزش آن بوده، در کتاب *قدرت خودباوری*، خودباوری را این‌چنین تعریف می‌کند: «اعتماد بر توانایی‌های خویش برای اندیشیدن و مبارزه با چالش‌های اساسی زندگی» [۹]. اعتماد به حق خود برای شاد بودن، احساس ارزشمند بودن، استحقاق به دست آوردن نیازها و خواسته‌ها و استفاده از نتیجه زحمات [۱۰]. خودباوری و باور داشتن به توانایی و شایستگی خود، به‌عنوان یک متغیر، می‌تواند بر پیشرفت و عملکرد تحصیلی، انجام دادن تکالیف و فعالیت‌های تحصیلی، گزینش اهداف آموزشی، میزان تلاش و

1. Bolívar et al
2. Ampountolas et al
3. Bektas & Yardimci
4. Chan

مقتدرانه، سهل‌انگارانه و مستبدانه) با خودباوری تحصیلی رابطه معنادار و نیز بین عوامل آموزشی سه‌گانه (شامل شیوه تدریس معلم، برنامه درسی و جو آموزشی) با خودباوری رابطه معنادار وجود دارد.

ال انزی و اوواید^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «تلاش برای بهبود خودباوری و توانایی ارتباطی دانش آموزان از طریق مدل‌های یادگیری مبتنی بر مشکل (PBL)» انجام داده‌اند. این پژوهش تأثیر مثبتی بر دانش آموزان داشته است، به طوری که آن‌ها بیشتر درگیر یادگیری شده‌اند، جرئت پرسیدن و پاسخ دادن به سؤالات، جرئت استدلال و جرئت ارائه تکالیف خود را پیدا کرده‌اند و خودباوری آنان نیز افزایش یافته است.

جرمی^۲ (۲۰۱۹) پژوهشی با موضوع «همبستگی بین خودباوری و پیشرفت گفتاری دانش‌آموزان» انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مهارت صحبت کردن با خودباوری دانش‌آموزان مرتبط است و خودباوری بالا در بین دانش‌آموزان تأثیر مثبتی بر میزان خوب صحبت کردن آن‌ها داشته است.

بامیستر^۳ و همکاران (۲۰۲۰) پژوهشی با موضوع «سهم اضطراب ریاضی، انگیزه یادگیری و اعتماد به نفس در حل مسائل ریاضی دانش‌آموزان» انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که میان اضطراب ریاضی، انگیزه یادگیری و خودباوری با توانایی حل مسائل ریاضی رابطه وجود دارد و خودباوری ۱۶.۷ درصد در توانایی حل مسئله ریاضی تأثیر داشته است.

بر اساس بررسی‌های محقق، پژوهش‌های انجام‌شده در خصوص خودباوری بر متغیرهای زمینه‌ای از قبیل پیشرفت تحصیلی و مهارت‌های اجتماعی متمرکز بوده و تاکنون پژوهشی این موضوع را به‌عنوان برنامه درسی خودباورانه و بررسی جایگاه آن در اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش مورد مطالعه قرار نداده است. بر این اساس، پژوهش حاضر پژوهشی جدید است. با توجه به تأثیر اساسی کتاب‌های درسی در نظام آموزشی ایران و

آموزان را به یادگیری مطالب درسی و حل مسائل مربوط به آن‌ها از بین می‌برند و باعث ایستایی، رکود فکری و نداشتن خودباوری تحصیلی آنان در کلاس درس می‌شود؛ در نتیجه این امر نه‌تنها برای تعلیم و تربیت آینده کشورمان سودمند نیست، بلکه با رویکردهای نوین آموزشی نیز مغایرت اساسی دارد [۱۳]، [۱۹].

از جمله پژوهش‌هایی که با محوریت خودباوری انجام شده است، می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

فاخری و طباطبایی [۲۱] در پژوهشی با عنوان «اثر بخشی آموزش مهارت‌های حرفه‌ای معلم بر پایه الگوی گوردون بر خودباوری و انگیزه پیشرفت دانش آموزان ابتدایی» به این نتایج رسیده‌اند که بین خودباوری و ابعاد آن (عزت نفس و کارآمدی شخصی) در دانش‌آموزان گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد؛ به طوری که آموزش مهارت‌های حرفه‌ای معلم بر پایه الگوی گوردون باعث افزایش خودباوری و ابعاد آن (عزت نفس و کارآمدی شخصی) در دانش آموزان شده است.

شیخ‌الاسلامی [۲۲] پژوهشی با عنوان «پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی» انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که دانش‌آموزانی که خودپنداره تحصیلی بالاتری داشته‌اند، در برابر تهدیدها و چالش‌های تحصیلی بهتر می‌توانستند سازگار شوند و موفقیت بیشتری در تحصیل به دست می‌آوردند؛ در نتیجه این امر به سرزندگی تحصیلی بیشتر در آنان منجر می‌شد. از سوی دیگر، سرزندگی تحصیلی نیز به رشد احساسات و هیجانات و باورهای مثبت درباره قابلیت دانش‌آموزان درباره مدرسه یا همان خودباوری تحصیلی می‌انجامید.

نظری و شفیع‌پور [۱۹] پژوهشی با عنوان «تعیین عوامل مؤثر بر خودباوری دانش‌آموزان به‌منظور ارائه یک مدل مناسب؛ مورد مطالعه: دیدگاه دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان قروه» انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که بین شیوه‌های تربیتی سه‌گانه (شامل

1. El-Anzi. & Owayed

2. Jeremy

3. Baumeister

انطباق محتوای اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران با مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی خودباورانه» است، می‌توان گفت پژوهش حاضر به لحاظ رویکرد کیفی و به شیوه‌ی توصیفی شامل تحلیل اسنادی و تحلیل محتوا انجام شده است. به این صورت که ابتدا به کمک روش تحلیل اسنادی و استفاده از متون نظری و سوابق پژوهشی (از طریق بررسی کتاب‌ها، مقاله‌ها، نشریات، پایان‌نامه‌ها، اسناد و سایت‌های اینترنتی از قبیل Taylor and Eric francis journal, مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی خودباورانه احصا و در مرحله‌ی بعد با استفاده از روش تحلیل محتوا، میزان توجه به این مؤلفه‌ها در اسناد بالادستی آموزش و پرورش تحلیل محتوی شده است. بر این اساس، جامعه‌ی پژوهشی در بخش تحلیل اسنادی تمام متون مرتبط با خودباوری و در بخش تحلیل محتوا چهار سند بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران («سند چشم‌انداز بیست‌ساله»، «سند نقشه‌ی جامع علمی کشور»، «سند تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت» و «برنامه‌ی درسی ملی») است. در این پژوهش از نمونه‌گیری صرف‌نظر شده و با استفاده از روش سرشماری، تمام اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران به عنوان نمونه، تحلیل محتوا شده است. واحد تحلیل محتوا انواعی دارد، از جمله «واحد ثبت» و «واحد فحواه». واحد ثبت در این پژوهش، مضمون است. واحد ثبت به بخش معنادار و قابل رمزگذاری محتوا اطلاق می‌شود. روش شمارش نیز فراوانی است. مقوله‌بندی و تعیین شاخص‌ها در این پژوهش با روش انباشتی است؛ یعنی طبقات (مقوله‌ها) قبل از اجرای پژوهش تعیین می‌شوند. به همین دلیل، به آن روش از پیش تعیین شده نیز می‌گویند. ابزارگردآوری داده‌ها در بخش تحلیل اسنادی، برگه‌های فیش‌برداری از داده‌ها و در بخش تحلیل محتوا چک‌لیست محقق ساخته است که به منظور تدوین آن، تعداد درخور توجهی از منابع نظری و پژوهشی مرتبط با خودباوری و برنامه‌ی درسی خودباورانه بررسی و مؤلفه‌های مرتبط استخراج شد.

برای کسب اطمینان از وجود روایی^۲ در این

طراحی فعالیت‌های آموزشی در کلاس بر محور کتاب‌های درسی، شاهد تدوین اسناد بالادستی در نظام آموزشی کشور هستیم که به عنوان نقشه‌ی راه و قطب‌نمای نظام آموزشی عمل می‌کند و برنامه‌های درسی از قبیل کتاب‌ها بر مبنای آن طراحی و تدوین می‌شود. تحلیل اسناد بالادستی با هدف استخراج مضامین نهفته در آن‌ها به شکلی هدفمند می‌تواند به تولید دانشی ساختارمند منجر شود؛ به طوری که براساس آنان فهم شود که آیا مشکلات و مسائل مربوط به ضعف خودباوری دانش‌آموزان ایرانی به دلیل نبود قانون و جایگاه نازل آن در اسناد و مصوبات است یا بی‌توجهی و ضعف کارکردی نظام‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط تا با بررسی عالمانه‌ی آسیب‌ها و شناخت دقیق‌تر مشکلات برای درمان آن‌ها اقدام شود. با توجه به اهمیت این مقوله، پژوهش حاضر درصدد است تا ضمن شناسایی مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی خودباورانه، به تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران اقدام کند؛ به طوری که ضمن شناسایی و مشخص کردن وضعیت موجود، از طریق بررسی محتوایی مشخص شود که اولاً تا چه اندازه مؤلفه‌های مربوط به برنامه‌ی درسی خودباورانه در این اسناد مورد تأکید قرار گرفته‌اند و ثانیاً این اسناد بر کدام یک از مؤلفه‌های مربوط به برنامه‌ی درسی خودباورانه بیشترین تأکید را دارند؟

بر این اساس، محقق برای رسیدن به هدف فوق‌سؤالات زیر را طرح کرده و در تلاش برای پاسخ‌گویی به آن‌هاست:

۱. ابعاد و مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی خودباورانه کدام‌اند؟
۲. به چه میزان در محتوای اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران، به مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی خودباورانه توجه شده است؟

روش پژوهش^۱

با توجه به اینکه اهداف این پژوهش «شناسایی مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی خودباورانه» و بررسی «میزان

2. Validity

1. method

در فرایند تحلیلی آنتروپی شانون بررسی شد.

یافته‌ها

بررسی سؤال اول پژوهش

۱. مؤلفه‌های برنامه‌های خودباورانه کدامند؟

با توجه به اینکه یکی از اهداف مهم پژوهش حاضر «شناسایی مؤلفه‌های برنامه‌های خودباورانه» است، پس از مطالعه و بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش، در این زمینه، فهرستی از عمده‌ترین مؤلفه‌های برنامه‌های خودباورانه تهیه و در اختیار متخصصان حوزه‌ی تعلیم و تربیت قرار گرفت و پس از چند مرحله بررسی و اصلاح، نهایتاً چهارچوب مفهومی مؤلفه‌ها به شکل جدول شماره (۲) تدوین شد.

جدول ۲. چهارچوب مفهومی برنامه‌های خودباورانه

مؤلفه	خرده‌مؤلفه‌ها
شناخت	دانش
	نگرش
	کنش
فردی	خودآگاهی
	مدیریت خود
بین فردی	دگرآگاهی
	مدیریت بین فردی

۱. مؤلفه‌ی شناخت: ابتدایی‌ترین مؤلفه در آموزش برنامه‌های خودباورانه، مؤلفه‌ی شناخت و دانستن پایه‌های لازم در این حوزه است که این مؤلفه خود از خرده مؤلفه‌های مختلفی مانند دانش، نگرش و کنش تشکیل شده است.

۲. مؤلفه‌ی مهارت فردی: مؤلفه‌ی دوم در برنامه‌های خودباورانه، مؤلفه‌ی مهارت فردی است که این مؤلفه خود از خرده مؤلفه‌های مختلفی مانند خودآگاهی و مدیریت خود تشکیل شده است.

۳. مؤلفه‌ی مهارت بین فردی: مؤلفه‌ی سوم در برنامه‌های خودباورانه، مؤلفه‌ی بین فردی است که این مؤلفه خود از خرده مؤلفه‌های مختلفی مانند دگرآگاهی و مدیریت بین فردی تشکیل شده است.

پژوهش، از روش روایی صوری، محتوایی و نظر متخصصان استفاده شد. به این ترتیب که فرم اولیه‌ی تحلیل محتوا که شامل تمام مؤلفه‌های مفهومی مرتبط با برنامه‌های خودباورانه بود، در اختیار گروهی از متخصصان و صاحب نظران حوزه‌ی تعلیم و تربیت برای تغییر و اصلاح قرار گرفت و پس از اعمال نظر آن‌ها چک‌لیست تحلیل محتوا در قالب چهارچوب مفهومی جدول شماره (۱) تهیه شد.

جدول ۱. چهارچوب مفهومی مؤلفه‌های برنامه‌های خودباورانه

مؤلفه	خرده‌مؤلفه‌ها
شناخت	دانش
	نگرش
	کنش
فردی	خودآگاهی
	مدیریت خود
بین فردی	دگرآگاهی
	مدیریت بین فردی

در بخش تحلیل محتوا برای تأمین پایایی^۱ ابزار، از فرمول ویلیام اسکات استفاده شده است. برای محاسبه آن ابتدا ۲۰ درصد از محتوای کدگذاری شد، در گام بعد درصد توافق مورد انتظار و توافق مشاهده شده به دست آمد و در پایان براساس فرمول اسکات درصد پایایی این پژوهش محاسبه شد. با توجه به اینکه ضریب قابلیت اعتماد ۰.۹۳ به دست آمد؛ بنابراین می‌توان گفت ابزار تدوین شده دارای پایایی قابل قبولی است.

$$\pi = \frac{po-pe}{1-pe} \text{ (فرمول اسکات)}$$

$$pe = 0.98 \text{ (درصد توافق مورد انتظار)}$$

$$po = 0.99 \text{ (درصد توافق مشاهده)}$$

$$\pi = 0.75 \text{ (ضریب قابلیت اعتماد)}$$

$$\pi = \frac{0.995 - 0.980}{1 - 0.980} = 0.93$$

در این پژوهش داده‌های اسنادی به شیوه‌ی کیفی و داده‌های تحلیل محتوا با استفاده از شاخص‌های توصیفی

1. Reliability

جدول (۳) مؤلفه، خرده‌مؤلفه و شاخص‌های برنامه‌درسی خودباورانه از منظر صاحب‌نظران

مؤلفه	خرده‌مؤلفه‌ها	شاخص	منبع
	دانش	دانش تخصصی	ترنت و کانن ^۱ [۲۶]، اسکلد و همکاران ^۲ [۲۷]
		دانش شخصیت‌شناسی	هویت ^۳ [۲۸]
		دانش ارتباط مؤثر	جرمی ^۴ [۲۴]، کروگر و بامیستر ^۵ [۲۵]
		دانش عمومی	محمد ^۶ [۲۹]، اकिनلیکا ^۷ [۲]
	نگرش	آینده‌نگری	یونسکو ^۸ [۳۰]، مارش و کراوان ^۹ [۳۱]
		برانگیزندگی مثبت‌اندیشی	بامیستر و همکاران ^{۱۰} [۲۵]، اकिनلیکا [۲]
شناخت	کنش	ریسک‌پذیری	ارش و کراوان [۳۱]، انی و میلارد ^{۱۱} [۳۲]
		انعطاف‌پذیری	یونسکو [۳۰]، لین و کپیریانو ^{۱۲} [۳۳]
		چالش‌پذیری	هویت [۲۸]، زیمرمان ^{۱۳} [۳۴]
		الگوپذیری	اकिनلیکا [۲]، اسکلد و همکاران [۲۷]
	خودآگاهی	استعداد	محمد [۲۹]، لین و کپیریانو [۳۳]
		تجربه‌ها	اकिनلیکا [۲]، ویالی و همکاران [۳۵]
		رؤیاهای	یونسکو [۳۰]، اسکلد و همکاران [۲۷]
		نیازها	مارش و کراوان [۳۱]، جوشی و اسریواستوا ^{۱۴} [۳۶]
مهارت فردی	مدیریت خود	شناخت خود	یونسکو [۳۰]، جرمی [۲۴]
		کنترل خود	مارش و کراوان [۳۱]، بامیستر و همکاران [۲۵]
		ادراک خود	محمد [۲۹]، هویت [۲۸]، اकिनلیکا [۲]
		ابراز خود	
مهارت بین‌فردی	دیگرآگاهی	الگوپذیری	یونسکو [۳۰]، اسکلد و همکاران [۲۷]
		حل تعارض	کراندال ^{۱۵} [۳۷]، لین و کپیریانو [۳۳]
		سازگاری ارتباط مناسب	یونسکو [۳۰]، مارش و کراوان [۳۱]
	دیگرخواهی	تعاون و همکاری	رزلی و همکاران [۳۸]، کروگر و بامیستر [۳۹]
		رقابت	زیمرمان [۳۴]، مارش و کراوان [۳۱]
		تعامل	اकिनلیکا [۲]، جرمی [۲۴]
		هم‌دلی	یونسکو [۳۰]، اسکلد و همکاران [۲۷]

1. Trent & Cooney
 2. Sklad, et al
 3. Hewitt
 4. Jeremy
 5. Krueger & Baumeister
 6. Mohammad
 7. Akinleke
 8. UNESCO

9. Marsh & Craven
 10. Baumeister, etal
 11. Annie & Mildred
 12. Lane & Kyprianou
 13. Zimmerman
 14. Joshi & Srivastava
 15. Crandal

در ادامه هریک از ابعاد توضیح داده می‌شود:

۱. بعد شناخت: شناخت شامل فرایند ذهنی کسب دانش و درک از طریق حواس، تجربه و فکر است [۴۱]. شناخت از طریق روش‌های مختلف از قبیل روش‌های آموزش رسمی و روش‌های آموزش غیررسمی حاصل می‌شود. شناخت از سه خرده‌مؤلفه دانش، نگرش و کنش تشکیل شده است.

۲. بعد مهارت فردی: مهارت‌های فردی که به آن مهارت‌های نرم نیز گفته می‌شود، ویژگی‌ها یا خصوصیات فردی هستند که به روش‌های مختلف به تعامل اجتماعی مربوط می‌شوند [۴۱]. این بعد از دو خرده‌مؤلفه خودآگاهی و مدیریت خود تشکیل شده است.

۳. بعد مهارت بین فردی^۱: به مهارتی که فرد در زمان ورود به جامعه و برای برقراری تعامل با دیگران به آن نیاز دارد، مهارت بین فردی گفته می‌شود که جزو اصلی‌ترین مهارت‌های زندگی انسان به شمار می‌رود [۴۱]. این مؤلفه از دو خرده‌مؤلفه دیگرآگاهی و مدیریت بین فردی تشکیل شده است. یادگیری این مهارت موجب تغییر نگرش فرد به زندگی، بروز رفتارهای اجتماعی مثبت و کاهش تمایل به رفتارهای مخرب می‌شود [۴۲]. همین امر موجب شده تا سازمان بهداشت جهانی بر آموزش مهارت بین فردی در دوران کودکی، تأکید زیادی کند. به دست آوردن آرامش در زندگی، برقراری روابط اجتماعی سالم و مؤثر با دیگران، افزایش انگیزه و بهبود سلامت روان افراد، افزایش میزان عزت نفس و اعتماد به نفس، سازگاری و کنترل احساسات از جمله مهم‌ترین نتایجی است که در نتیجه به دست آوردن مهارت روابط بین فردی حاصل می‌شود [۴۳].

بررسی سؤال دوم پژوهش

۲. میزان انطباق محتوای اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران با مؤلفه‌های برنامه‌های درسی خودباورانه چگونه است؟

پس از شناسایی مؤلفه‌های برنامه‌های درسی خودباورانه

از طریق تحلیل اسنادی، در ادامه از طریق تحلیل محتوا، میزان پرداختن به این مؤلفه‌ها در اسناد بالادستی استخراج و در جدول مربوطه درج شد. بررسی داده‌های به‌دست آمده در سؤال دوم در فرایند تحلیلی آنتروپی شانون (بهنجار کردن داده‌های جدول فراوانی، محاسبه بار اطلاعاتی مقوله‌ها و به دست آوردن ضریب اهمیت آن‌ها) تجزیه، تحلیل و توصیف شده‌اند که در ادامه مراحل سه‌گانه آن‌ها توضیح داده می‌شود:

مرحله اول: ماتریس فراوانی‌های جدول فراوانی باید بهنجار شوند که برای این کار از این رابطه استفاده می‌شود:

$$P_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{i=1}^m F_{ij}} \quad (i=1,2,3,\dots,m, j=1,2,\dots,n)$$

هنجارشده ماتریس فراوانی P

فراوانی مقوله F

شماره پاسخ‌گو i

شماره مقوله j

تعداد پاسخ‌گو m

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه کرده و در ستون‌های مربوطه قرار می‌دهیم و برای این منظور از رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$E_{j=-K} = -K \sum_{i=1}^m [P_{ij} L_n P_{ij}] \quad (j=1,2,n) \quad K = \frac{1}{L_n m}$$

هنجارشده ماتریس $P = (1,2,\dots,n)$

لگاریتم نپری L_n

شماره پاسخ‌گو i

شماره مقوله j

تعداد پاسخ‌گو m

مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها $i = (1,2,\dots,n)$ ضریب اهمیت هریک از مقوله‌ها محاسبه شده و هر مقوله ای که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد، از درجه اهمیت (W_j) بیشتری برخوردار است. برای محاسبه ضریب اهمیت از رابطه زیر استفاده شده است:

1. Interpersonal

جایگزین شده است؛ اما j شاخصی است که ضریب اهمیت هر مقوله را در یک پیام با توجه به شکل پاسخ گوها مشخص می‌کند. از طرفی با توجه به بردار W مقوله‌های حاصل از پیام را نیز رتبه‌بندی می‌کنیم (نوریان، ۱۳۸۷).

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^n E_j}$$

درجه اهمیت W_j
 بار اطلاعاتی هر مقوله E_j
 تعداد مقوله‌ها n
 شماره مقوله j

در جدول‌های (۷ و ۸) نتایج فراوانی مؤلفه‌ها، خرده مؤلفه‌ها و شاخص‌های برنامه درسی خودباورانه به صورت تفکیکی و تجمیعی آمده است.

گفتنی است که در محاسبه E_j مقادیر P_{ij} که برابر با صفر باشد، به دلیل بروز خطا و جواب بی‌نهایت در محاسبات ریاضی، با عدد بسیار کوچک $0/00001$

جدول ۴. نتایج تحلیل مؤلفه، خرده‌مؤلفه و شاخص‌های برنامه درسی خودباورانه در اسناد بالادستی

مؤلفه	خرده‌مؤلفه‌ها	شاخص	سند برنامه درسی ملی	سند تحول بنیادین	سند جامع علمی	سند چشم‌انداز	مجموع
شناخت	دانش	دانش تخصصی	۶	۷	۰	۰	۱۳
		دانش شخصیت‌شناسی	۲	۳	۰	۰	۵
		دانش ارتباط مؤثر	۶	۳	۴	۳	۱۶
		دانش عمومی	۳	۱	۰	۲	۶
	نگرش	آینده‌نگری	۲	۰	۳	۲	۷
		برانگیزندگی	۳	۲	۰	۰	۵
		مثبت‌اندیشی	۲	۳	۰	۲	۷
	کنش	ریسک‌پذیری	۰	۰	۲	۲	۴
		انعطاف‌پذیری	۱	۲	۰	۰	۳
		چالش‌پذیری	۲	۰	۳	۰	۵
		الگوپذیری	۲	۰	۰	۰	۲
		مجموع	۲۹	۲۱	۱۲	۹	۷۱
فردی	خودآگاهی	استعداد	۵	۰	۳	۰	۸
		تجربه‌ها	۱	۵	۲	۰	۸
		رؤیاهای	۰	۰	۰	۳	۳
		نیازها	۳	۳	۶	۲	۱۴
	مدیریت خود	شناخت خود	۲	۲	۲	۲	۸
		کنترل خود	۲	۲	۴	۰	۸
		ادراک خود	۲	۱	۱	۰	۴
		ابراز خود	۱	۲	۰	۴	۷
	مجموع	۱۶	۱۵	۱۸	۱۱	۶۰	

ادامه جدول ۴. نتایج تحلیل مؤلفه، خرده‌مؤلفه و شاخص‌های برنامه‌های درسی خودباورانه در اسناد بالادستی

مؤلفه	خرده‌مؤلفه‌ها	شاخص	سند برنامه درسی ملی	سند تحول بنیادین	سند جامع علمی	سند چشم‌انداز	مجموع	
بین فردی	دگرآگاهی	الگوپذیری	۳	۵	۲	۰	۱۰	
		حل تعارض	۲	۰	۲	۰	۴	
		سازگاری	۰	۱	۱	۰	۲	
		ارتباط مناسب	۴	۳	۳	۲	۱۲	
	مدیریت بین فردی	تعاون و همکاری	۳	۲	۲	۲	۹	
		رقابت	۲	۰	۰	۴	۶	
		تعامل	۱	۲	۳	۲	۸	
		همدلی	۰	۰	۰	۰	۰	
		مجموع		۱۵	۱۳	۱۳	۱۰	.....

جدول ۵. نتایج تحلیل مؤلفه‌های برنامه‌های درسی خودباورانه در اسناد بالادستی

مؤلفه‌ها	اسناد بالادستی آموزش و پرورش					مجموع
	سند برنامه درسی	سند تحول بنیادین	سند جامع علمی	سند چشم‌انداز	فراوانی	
شناخت	۲۹	۲۱	۱۲	۹	۷۱	۰/۴۰
فردی	۱۶	۱۵	۱۸	۱۱	۶۰	۳۴/۱۱
بین فردی	۱۵	۱۳	۱۳	۱۰	۵۱	۲۵/۸۸
مجموع	۶۰	۴۹	۴۳	۳۰	۱۸۲	۱۰۰
	۳۲/۹۶	۲۶/۹۲	۲۳/۶۲	۱۶/۴۸		

بیشترین توجه و در جایگاه بعدی، مؤلفه فردی با ۶۰ فراوانی و ۳۴.۱۱ درصد قرار دارد، مؤلفه بین فردی نیز با ۵۱ فراوانی و ۲۵.۸۸ درصد کمترین توجه را در اسناد بالادستی آموزش و پرورش داشته است.

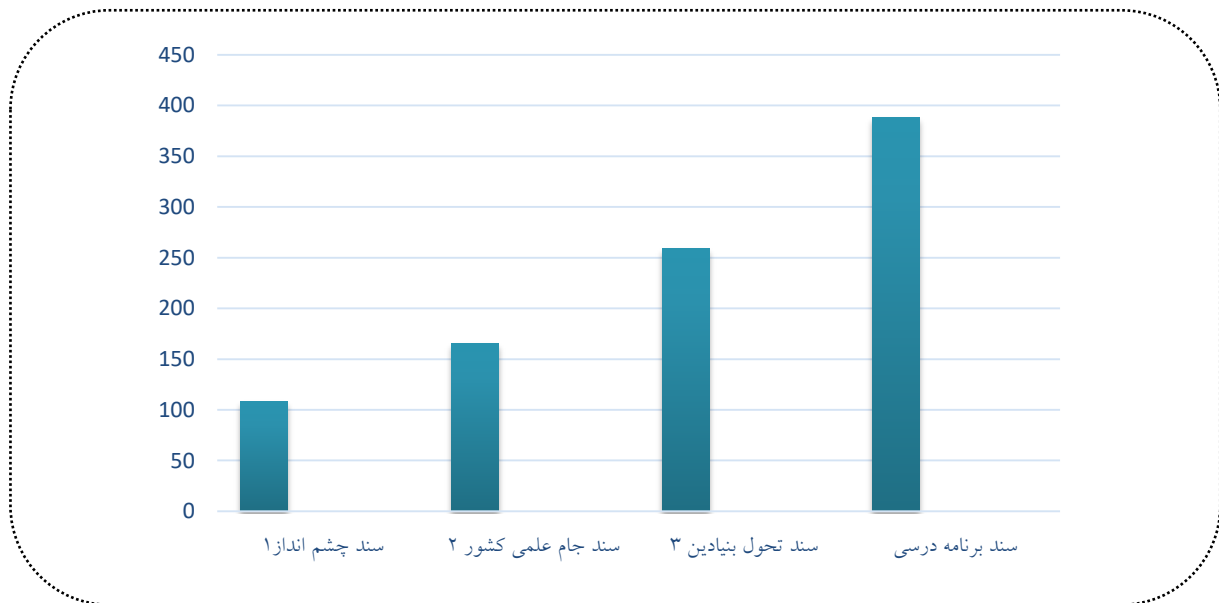
در جدول (۶) داده‌های بهنجار شده، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت میزان توجه به مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه در اسناد بالادستی آموزش و پرورش آمده است. پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول

براساس جدول (۵) مجموع فراوانی مؤلفه‌های تحلیل شده در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران ۱۸۲ مورد است. از بین اسناد تحلیل شده بیشترین توجه به مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه را سند برنامه درسی ملی با ۶۰ فراوانی و ۳۲.۹۶ درصد و کمترین توجه را سند چشم‌انداز با ۳۰ فراوانی و ۱۶.۴۸ درصد به خود اختصاص داد.

در تحلیل جایگاه هر یک از مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه، مؤلفه شناخت با ۷۱ فراوانی و ۴۰ درصد

که از بین اسناد بالادستی آموزش و پرورش بیشترین ضریب اهمیت به ترتیب مربوط به سند برنامه درسی (۰/۰۹۳)، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۰/۰۸۸) و سند نقشه جامع علمی کشور (۰/۰۷۶) و کمترین ضریب اهمیت به سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ (۰/۰۵۳) اختصاص دارد.

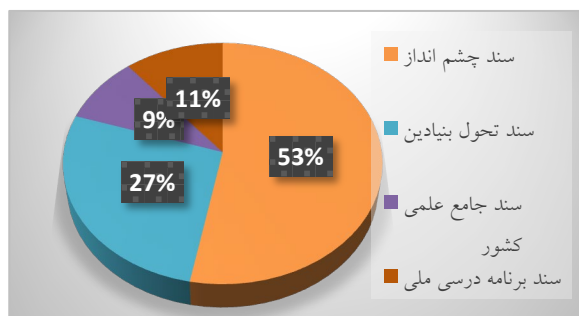
روش شانون، مقدار بار اطلاعاتی هر یک از مؤلفه‌ها و سپس در مرحله پایانی ضریب اهمیت مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه محاسبه شد. همان‌طور که در این قسمت مشخص است، هر بعدی که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد، از درجه اهمیت بیشتری برخوردار است. براین اساس، با توجه به داده‌ها، جدول (۹) نشان می‌دهد

نمودار ۱. میزان کل فراوانی برنامه درسی خودباورانه در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران

جدول ۶. داده‌های بهنجار شده، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران

اسناد مؤلفه‌ها	سند چشم‌انداز	سند جامع علمی	سند تحول بنیادین	سند برنامه درسی
شناخت	/۱۴۸	/۱۴۲	۰/۱۳۶	/۱۱۹
فردی	/۱۳۲	/۱۲۴	/۱۳۹	/۱۱۲
بین فردی	/۱۰۹	/۱۰۶	/۱۰۶	/۱۰۱
بار اطلاعاتی	/۰۷۹	/۰۸۸	/۰۹۸	۰/۱۰۲
ضریب اهمیت	/۰۵۳	/۰۷۶	/۰۸۸	/۰۹۳

نمودار (۲) ضریب اهمیت مؤلفه‌های برنامه‌های درسی خودباورانه در اسناد بالادستی آموزش و پرورش

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران براساس میزان توجه به مؤلفه‌های برنامه‌های درسی خودباورانه انجام شد. گفتنی است که بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه خودباوری، این موضوع را به‌عنوان یک متغیر و در ارتباط با سایر متغیرها از قبیل پیشرفت تحصیلی، مهارت اجتماعی و... - نه به‌عنوان یک برنامه‌ی درسی - مورد مطالعه قرار داده‌اند. این در حالی است که این پژوهش این موضوع را به‌عنوان چهارچوب برنامه‌ی درسی مورد پژوهش قرار داده و با شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های آن سعی در مشخص ساختن میزان مرجعیت اسناد بالادستی به‌عنوان نقشه‌ی راه و قطب‌نمای نظام آموزشی به طور عام و کتاب‌های درسی به‌طور خاص در ترغیب و ایجاد خودباوری در دانش‌آموزان دارد. از این رو، به‌دلیل نبود پیشینه قبلی نمی‌توان به‌طور مستقیم به مقایسه در این زمینه پرداخت؛ اما به‌طور غیرمستقیم و با توجه به مؤلفه‌ها و ابعاد احصاشده می‌توان مقایسه‌هایی را انجام داد.

نتایج حاصل از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای نشان داد که مؤلفه‌های برنامه‌های درسی خودباورانه را می‌توان در سه مؤلفه شناخت، مهارت فردی و مهارت بین فردی معرفی کرد. علاوه بر این، نتایج تحلیل اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش نشان داد که مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی خودباورانه در اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش به‌صورت متفاوتی مورد تأکید قرار

گرفته‌اند؛ به‌طوری که بیشترین تأکید برنامه‌ی درسی خودباورانه در سند برنامه‌ی درسی ملی و کمترین تأکید در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ بوده است.

این نتیجه را می‌توان از دو منظر تبیین کرد: اولاً سند برنامه‌ی درسی به‌عنوان یکی از زیرنظام‌های اصلی سند تحول بنیادین و به‌منزله نقشه‌ی جامع یادگیری با هدف زمینه‌ی ایجاد تحول همه‌جانبه، گسترده و عمیق در مفاهیم و محتوای آموزشی را فراهم سازد. این برنامه‌ی تحول آفرین با تدارک فرصت‌های متنوع و جامع می‌تواند امکان کسب شایستگی‌های لازم برای درک و اصلاح موقعیت براساس نظام معیار اسلامی توسط دانش‌آموزان را میسر سازد و آنان را برای تکوین و تعالی پیوسته‌ی هویت خویش تا دستیابی به‌مراتبی از حیات طیبه یاری رساند. رسالت خطیر برنامه‌ی درسی ملی فراهم آوردن سازوکارهای مناسب برای طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی از برنامه‌های درسی در سطح ملی تا محلی است تا مبتنی بر فلسفه‌ی تعلیم و تربیتی اسلامی، مفاهیم آموزشی و تربیتی به‌صورتی نظام‌مند و ساختاریافته در اختیار کودکان و نوجوانان قرار گیرد و محیطی بانشاط و مدرسه‌ای دوست‌داشتنی را به‌تصویر بکشاند. براین اساس، تأکید بر برنامه‌ی درسی خودباورانه در سند برنامه‌ی درسی ملی - که کتاب‌های درسی به‌عنوان غالب‌ترین منبع فعالیت‌های آموزشی معلمان و دانش‌آموزان - امری مطبوع و تأییدشده است.

علاوه بر این، نتایج پژوهش در این بخش نشان داد که مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی خودباورانه کمترین تأکید را

در درون جانیشان به آن‌ها نشان می‌دهیم تا برای آنان آشکار گردد که او حق است.^۱ همچنین، معصومین (علیهم‌السلام)، ضمن روایت‌های متعددی، اهمیت و ارزش شناخت را تذکر داده و پیروان خویش را به این نکته متوجه کرده‌اند که شناخت مایه پیروزی و موفقیت انسان‌هاست و خودشناسی موجب سقوط و تباهی آنان است.

۱. امام علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: «به خویشان نادان مباش؛ زیرا کسی که خود را نشناسد، هیچ چیز را نمی‌شناسد.»

۲. امام علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: «کسی که موفق به خودشناسی شود، به بزرگ‌ترین پیروزی دست یافته است.»

۳. امام علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: برترین خرد، خودشناسی انسان است؛ پس هر که خود را شناخت، خردمند شد و هر که خود را نشناخت، گمراه گشت.

۴. هر که نفس خود را شناخت، به جهاد با آن برخاست و هر که آن را نشناخت، به حال خود ره‌ایش کرد.

مؤلفه سوم شناسایی شده در این پژوهش، مؤلفه مهارت بین فردی است. این مؤلفه از خرده‌مؤلفه‌هایی مانند دگرآگاهی و مدیریت بین فردی تشکیل شده است. این بخش از یافته‌های پژوهش معرف بعد بیرونی خودباوری است که با نتایج پژوهش‌های [۲۷] و [۸] انطباق دارد.

ترزینسکی و همکاران [۸] معتقدند که مهارت‌های بین فردی، معرف و ویژگی‌های بیرونی افراد و همچنین نحوه یادگیری مدیریت برخی شرایط اجتماعی را در خود جای می‌دهند. این مهارت مجموعه‌ای از توانمندی‌ها و تکنیک‌هایی است که باعث می‌شود افراد تعامل و ارتباط بهتری با دیگران داشته باشند.

در مجموع، با توجه به نتایج پژوهش، می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که به‌لحاظ نظری مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه در اسناد بالادستی از توجهی

در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ داشته‌اند. با توجه به اینکه سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ ترسیم‌کننده مختصات و چشم‌انداز ایران در تمام ابعاد و عرصه‌های علمی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است، می‌توان به دلیل این کلیت، این میزان تأکید را اجتناب‌ناپذیر دانست.

بخش دوم نتایج پژوهش حاضر نشان داد که برنامه درسی خودباورانه از مؤلفه‌های مختلفی مانند شناخت، مؤلفه مهارت فردی و مؤلفه بین فردی تشکیل شده است. این بخش از یافته‌های پژوهش با نتایج پژوهش‌های [۲۸] و [۳۶] و [۳۷] انطباق دارد.

بخش سوم نتایج پژوهش حاکی از این است که هر کدام از مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه از خرده مؤلفه‌های مختلفی تشکیل شده است. برای نمونه، مؤلفه شناخت از خرده‌مؤلفه‌های دانش، نگرش و کنش تشکیل شده است. این بخش از یافته‌های پژوهش با نتایج پژوهش [۲۳] و [۲۵] انطباق دارد. کروگر و بامیستر [۲۵] معتقدند که خودباوری فردی در حیطه شخصیت افراد مطرح می‌شود. هر فرد دارای استعداد، نگرش و توانایی‌های خاصی است که بر نحوه تعامل و کنش او با دیگران اثر می‌گذارد؛ به طوری که اگر این دانش‌ها، نگرش‌ها و کنش‌ها به‌درستی شناسایی و از آن‌ها در مسیری صحیح بهره‌برداری شود، موجب می‌شوند که افراد به تمامی اهداف خود دست پیدا کنند.

همچنین، در این بخش، نتایج پژوهش نشان داد که مؤلفه مهارت فردی از خرده‌مؤلفه‌هایی مانند خودآگاهی و مدیریت خود تشکیل شده است. این بعد از خودباوری ناظر بر بعد درونی خودباوری است که با نتایج پژوهش [۳] و [۳۱] همسو است. علاوه بر این، این ابعاد با آموزه‌های دینی و اسلامی ما نیز انطباق دارد. برای نمونه، خداوند در برخی آیات با ذکر نشانه‌هایی در وجود انسان و مهم دانستن آن‌ها، به این دلیل که شناخت آن‌ها به شناخت خود و در نتیجه پیدا کردن مسیر و راه سعادت منجر می‌شود، اهمیت خودشناسی را بیان می‌کند: «به‌زودی نشانه‌های خود را در اطراف جهان و

۱. فصلت / سوره ۴۱، آیه ۵۳.

4. Booth M. Z, Gerard J. M. Self-esteem and academic achievement: A comparative study of adolescent students in England and the United States. 2017. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3779915/>
5. Kaplan K, Çerçi A. The Relationship between Turkish Teachers' Self-Efficacy and Grammar Self-Efficacy Perceptions. *International Online Journal of Education and Teaching*. 2021; 8(4): 2851-2870.
6. Wofford A. M. Modeling the Pathways to Self-Confidence for Graduate School in Computing. *Research in Higher Education*. 2021; 62(3): 359-391.
7. Nufus H, Duskri. Mathematical Creative Thinking and Student Self-Confidence in the Challenge-Based Learning Approach. *Journal of Research and Advances in Mathematics Education*. 2018; 3(2): 57-68.
8. Tridinanti, G. The Correlation between Speaking Anxiety, Self-Confidence, and Speaking Achievement of Undergraduate EFL Students of Private University in Palembang. *International Journal of Education and Literacy Studies*. 2018; 6(4): 35-39.
9. Gürler, I. Correlation between Self-Confidence and Speaking Skill of English Language Teaching and English Language and Literature Preparatory Students. *Current Research in Social Science*. 2015; 1(2): 14-19.
10. Hamzah H, Sukenti D, Tambak S, Tanjung W. U. Overcoming Self-Confidence of Islamic Religious Education Students: The Influence of Personal Learning Mode. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*. 2020; 14(4): 582-589.

۱۱. نظری زهرا، شفیع‌پور مطلق فرهاد. تعیین عوامل مؤثر بر خودباوری تحصیلی دانش‌آموزان به‌منظور ارائه یک

پذیرفتنی برخوردار نیست. با توجه به اینکه این اسناد نقشه راه و قطب‌نمای نظام آموزشی هستند و برنامه‌های درسی، به‌ویژه کتاب‌های درسی، بر مبنای این اسناد بالادستی تدوین می‌شود. در نهایت، با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهادهای زیر مطرح می‌شود:

اول اینکه، سیاست‌گذاران آموزشی و برنامه‌ریزان درسی در ویراست‌های آتی اسناد بالادستی به مؤلفه‌های کمتر توجه‌شده، به‌عنوان حلقه مفقوده، عنایت بیشتری داشته باشند.

دوم اینکه، لازم است از طریق یک بررسی محتوایی مشخص شود که آیا تأکید اسناد بالادستی بر مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه در کتاب‌های درسی نیز مورد توجه قرار گرفته‌اند؟ زیرا، چه‌بسا ضعف عملکردی دانش‌آموزان در برنامه‌های درسی به دلیل جایگاه نازل مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه در کتاب‌های درسی باشد.

سوم اینکه، از طریق یک مطالعه پیمایشی میزان توجه به این مؤلفه‌ها در نظام‌های اجرایی برنامه درسی از قبیل فعالیت‌های آموزشی معلم در کلاس درس و در تعامل با دانش‌آموزان بررسی شود.

منابع

۱. دیبایی صابر، محسن. چارچوب نظری مؤلفه‌های برنامه درسی کنجکاومحور و تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران. فصلنامه مطالعات برنامه درسی، ۱۴۰۱؛ ۱۷(۶۴): ۸۶-۱۰۵.
2. Akinleke, O. W. An Investigation of the Relationship between Test Anxiety, Self Esteem and Academic Performance among Polytechnic Students in Nigeria. *International Journal of Computer Applications*. 2019; 51(1): 47-50.
3. Abdullah, O. E. Relationship Among Achievement Motivation, Self-Esteem, Locus of Control and Academic Performance of Nigerian. *The Nigerian Journal of Guidance and Counselling*. 2019; 7(1): 130-141.

2020; 35(2): 25-44.

۱۹. دیبایی صابر محسن، سبحانی‌نژاد مهدی. تبیین چارچوب مفهومی ابعاد و مؤلفه‌های برنامه درسی کنجکاوانه و بررسی میزان انطباق محتوای برنامه درسی دوره ابتدایی با آن. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۴۰۱؛ ۲۰(۳): ۱۶۵-۱۶۹.

۲۰. بیرمی‌پور علی، سمسری زهرا، هاشمی سید اسماعیل. رابطه عوامل زمینه‌ای و عملکرد ریاضی دانش‌آموزان ایرانی در تیمز ۲۰۱۵. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۳۹۹؛ ۱۹(۷۵): ۶۱-۶۶.

۲۱. فاخری فاطمه، طباطبایی مینو. اثربخشی آموزش مهارت‌های حرفه‌ای معلم بر پایه الگوی گوردون بر خودباوری و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان ابتدایی. مجله پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۱۴۰۱؛ ۵(۵۶): ۱۲۱-۱۴۳.

۲۲. شیخ‌الاسلامی، علی. پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و خودپنداره تحصیلی. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۴۰۱؛ ۱۶(۵۷): ۵۱-۶۱.

23. El-Anzi, Owayed F. Academic achievement and its relationship with anxiety, self-esteem, optimism, and pessimism in Kuwaiti students. *Social Behavior and Personality: An International Journal*. 2018; 33(10): 95-104.

24. Swinson J. The self-esteem of pupils in schools for pupils with social, emotional and behavioural difficulties: Myth and reality. *British Journal of Special Education*. 2019; 46(6): 204-212.

25. Baumeister RF, Campbell JD, Krueger JI, Vohs KD. Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest*. 2019; 4(1): 1-44. doi:10.1111/1529-1006.01431

مدل مناسب (مورد مطالعه دیدگاه دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان قروه). فصلنامه مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۱۴۰۰؛ ۷(۲): ۱۱-۱.

۱۲. احمدی عزت‌الله، گروسی فرشی میرتقی، شیخ‌علیزاده سیاوش. بررسی عوامل مؤثر بر خودباوری دانش‌آموزان. فصلنامه علمی پژوهشی روان‌شناسی تربیتی، ۱۳۸۵؛ ۱(۲): ۶۵-۸۴.

۱۳. هاشمی، محدثه. تحلیل محتوای کتاب فارسی عفت از حیث توجه به مسئولیت‌پذیری و خودباوری. فصلنامه پژوهش در آموزش زبان و ادبیات فارسی، ۱۴۰۰؛ ۲(۴): ۱۲۵-۱۴۷.

14. Palgrave Macmillan. Amirian SMR, Tavakoli E. Academic oral presentation self-efficacy: A cross-sectional interdisciplinary comparative study. *Higher Education Research & Development*. 2016; 35(6): 1095-1110. <https://doi.org/10.1080/07294360.2016.1160874>

15. Bolívar-Cruz A, Verano-Tacoronte D. Self-assessment of the oral presentation competence: Effects of gender and student's performance. *Studies in Educational Evaluation*. 2018; 59: 94-101. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2018.04.001>

16. Ampountolas, et al. "Active learning to improve self-confidence and decision-making skills through the use of hotel simulation." *Journal of Hospitality & Tourism Education*. 2019; 31(3): 125-138.

17. Bektas I, Yardimci F. The effect of web-based education on the self-confidence and anxiety levels of paediatric nursing interns in the clinical decision-making process. *Journal of Computer Assisted Learning*. 2018; 34(6): 899-906.

18. Chan C.K.Y, Luo J, Lee K.K.W, Wong H.Y.H, Liu E.K.Y. What are the essential characteristics for curriculum design to engage Asian students in developing their self-confidence? *Curriculum and Teaching*.

- 256(10).
34. Zimmerman, B.J. Self-regulated learning and academic achievement. *Educational Psychologist*. 2018; 25(1): 3–17. doi:10.1207/s15326985ep2501-2
35. Vialle, W.J, Heaven, P.C.L, Ciarrochi J.V. The relationship between self-esteem and academic achievement in high ability students: Evidence from the Wollongong Youth Study. *Australasian Journal of Gifted Education*. 2020; 14(2): 39–45.
36. Joshi S, Srivastava R. Self-esteem and academic achievement of adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*. 2019; 35(Special Issue): 33–39.
37. Crandal R. The measurement of self-esteem and related constructs. In: Robinson JP, Shaver PR, editors. *Measures of Social Psychological Attitudes*. Revised edition. Ann Arbor: ISR; 2019: 80–82.
38. Rosli Y, Othman H, Ishak I, Lubis SH, Saat N.Z.M, Omar B. Self-esteem and academic performance relationship amongst the second-year undergraduate students of Universiti Kebangsaan Malaysia, Kuala Lumpur Campus. *Universiti Kebangsaan Malaysia Teaching and Learning Congress*. 2011; Vol II.
39. Krueger I, Vohs D, Baumeister R. Is self-esteem a mirage after all? *American Psychologist*. 2018; 63(1): 64-65.
۴۰. سیف، علی‌اکبر. روان‌شناسی پرورش. تهران: انتشارات دوران، ۱۴۰۱.
26. Trent L.M, Russell G, Cooney G. Assessment of self-concept in early adolescence. *Australian Journal of Psychology*. 2018;46(1):21–28.
27. Sklad M, Diekstra RE, De Ritter M, Ben J, Gravesteyn C. Effectiveness of school-based universal social, emotional, and behavioral programs: Do they enhance students' development in the area of skill, behavior, and adjustment? *Psychology in the Schools*. 2017; 49(9): 892–909.
28. Hewitt JP. *Oxford Handbook of Positive Psychology*. Oxford University Press; 2017: 217–224. ISBN 978-0-19-518724-3.
29. Mohammad, A. Relationship between self-esteem and academic achievement amongst pre-university students. *Journal of Applied Sciences*. 2019; 12/2010. doi:10.3923/jas.2010.2474.2477
30. UNESCO. Pakistan ranks 180 in literacy rate at world level: UNESCO. 2017. Available from: <http://dunyanews.tv/index.php/en/Pakistan/203470-Pakistan-ranks-180-in-literacy-rate-at-world-level>
31. Marsh H.W, Craven R.G. Reciprocal effects of self-concept and performance from a multidimensional perspective. *Perspectives on Psychological Science*. 2020; 1(2): 133–166.
32. Annie W, Howard W.S, Mildred M. Achievement and ability tests – Definition of the domain. In: *Educational Measurement 2*. University Press of America; 2018: 2–5. ISBN 978-0-7618-0385-0.
33. Lane J, Lane AM, Kyprianou A. Self-efficacy, self-esteem and their impact on academic performance. *Social Behavior and Personality: An International Journal*. 2018; Volume 32, Number 3, 2004, pp. 247–

43. Kleptsova, E.Y.U. Monitoring of the humanization of interpersonal relations in educational activities. Bulletin of the Cherepovets State University. 2013; 1(46, Vol. 2): 133–135.
42. Holt-Lunstad J, Smith T.B, Layton J.B. Social relationships and mortality risk: A meta-analytic review. PLoS Medicine. 2018; 7: e1000316.